

THÁI ĐỘ THÙ ĐỊCH GIA TĂNG CỦA MỸ LÀM ẨM QUAN HỆ LIÊN MINH CHÂU ÂU - TRUNG QUỐC*

PAULA OLIVER LLORENTE**, MIGUEL OTERO IGLESIAS***

Thế giới năm 2025 khác biệt đáng kể so với năm 2020. Trong suốt giai đoạn 2016-2020 (nhiệm kỳ đầu của Tổng thống D.Trump), cạnh tranh với Trung Quốc trở thành nổi ám ảnh trong chính sách đối ngoại của Mỹ. Năm 2019, Liên minh châu Âu (EU) công bố một bộ nguyên tắc mới trong đó xác định mối quan hệ với Trung Quốc, coi quốc gia này là “đối tác”, “đối thủ cạnh tranh” và “đối thủ”. Nhưng kể từ đó, EU vẫn chật vật trong việc chuyển hóa định nghĩa mang tính khái niệm này thành hành động cụ thể và thống nhất. Trong nhiệm kỳ thứ hai, Tổng thống D.Trump đã mang đến những thách thức sâu sắc cho quan hệ Mỹ - EU, trong đó, sự bất định trở thành yếu tố quyết định

việc định vị chiến lược của EU trong bối cảnh cạnh tranh Mỹ - Trung Quốc.

Quan hệ song phương với Mỹ: Từ đồng minh lâu năm đến đối đầu công khai

Với Mỹ, cục diện đã thay đổi hoàn toàn kể từ tháng 1-2025. Mỗi quan hệ xuyên Đại Tây Dương trước đây không còn được định nghĩa là sự hợp tác toàn diện. Ngày nay, mối quan hệ với EU bị Tổng thống D.Trump coi là không quan trọng, thậm chí còn đi ngược lại lợi ích của Mỹ. D.Trump không coi EU là một đối tác đối thoại hợp lệ mà ưu tiên các cuộc trao đổi ở cấp độ song phương với từng quốc gia thành viên. Các cáo buộc của Phó Tổng thống Mỹ J.D.Vance nhằm vào châu Âu về việc hạn chế quyền tự do ngôn luận và thao túng bầu cử tại Hội nghị An ninh Munich càng làm gia tăng khoảng cách chính trị giữa Mỹ và EU.

Vai trò lãnh đạo và sự tham gia của Mỹ trong Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO), sự hiện diện quân sự trên khắp EU và việc cung cấp thông tin tình báo và hợp tác quốc phòng trong nhiều thập kỷ đã mang lại cho châu Âu những đảm bảo an ninh cần thiết để răn đe Nga và duy trì hòa bình. Dưới thời Tổng thống J.Biden, Mỹ đã cung cấp hỗ trợ

* Viện Nghiên cứu Quan hệ quốc tế của Pháp (IFRI), Báo cáo của mạng lưới học giả châu Âu đối với Trung Quốc tháng 6-2025, <https://www.ifri.org>, ngày 26-6-2025

** Trợ lý nghiên cứu về chính trị châu Âu và chính sách đối ngoại của Tây Ban Nha tại Viện Hoàng gia Elcano

*** Nghiên cứu viên cao cấp tại Viện Hoàng gia Elcano, Giáo sư tại Trường Quan hệ công chúng và toàn cầu IE, Giám đốc nghiên cứu tại Trung tâm Quản trị thay đổi tại Đại học IE, Nghiên cứu viên tại Viện EU - châu Á tại Trường Quản lý ESSCA (Pháp)

quân sự quan trọng cho Ukraina, nhưng đồng thời vẫn tiếp tục yêu cầu châu Âu chia sẻ gánh nặng nhiều hơn để bảo vệ quốc phòng và an ninh. Hiện nay, Chính quyền D.Trump mới đã tăng cường thực hiện những yêu cầu đó và ngày càng thể hiện thái độ thù địch với châu Âu. Chính phủ Mỹ muốn chi tiêu quân sự của châu Âu đạt 5% GDP quốc gia và đe dọa sẽ kiểm soát Greenland bằng vũ lực.

Về an ninh kinh tế, cách tiếp cận giữa EU và Mỹ cũng đang trở nên lỏng lẻo. Những năm gần đây, EU đã phát triển một tư duy chiến lược trong việc xem xét an ninh kinh tế, xác định các mối quan hệ phụ thuộc và điểm yếu, đặc biệt là đối với Trung Quốc, Nga và các tác nhân không đáng tin cậy khác. Tuy nhiên, cái gọi là “Ngày giải phóng” của Tổng thống D.Trump (ngày 2-4-2025) đã làm rung chuyển thị trường toàn cầu khi ông tuyên bố mức thuế quan tối thiểu là 10% đối với tất cả các đối tác thương mại của Mỹ, và 20% đối với EU. Điều này đã tạo ra sự bất ổn bao trùm lên quan hệ thương mại EU - Mỹ.

Quan hệ song phương với Trung Quốc: Từ yêu cầu “có đi có lại” tới giảm thiểu rủi ro và tái hợp tác

Mối quan hệ giữa EU và Trung Quốc theo truyền thống chỉ tập trung vào kinh tế, không coi trọng mối quan hệ chính trị và văn hóa. Trung Quốc là đối tác thương mại hàng hóa lớn thứ hai của EU (năm 2023 đạt 794 tỷ USD, tương đương 739 tỷ EUR). Tuy nhiên, theo giới phân tích, tình trạng mất cân bằng trong mối quan hệ này đang ngày càng gia tăng. Trung Quốc là quốc gia xuất xứ của 20,5% hàng hóa nhập khẩu của EU và là điểm

đến của 8,6% hàng hóa xuất khẩu của EU (năm 2023). Do đó, nguyên tắc “có đi có lại” từ lâu đã là vấn đề gây tranh cãi chính trong quan hệ thương mại và kinh tế EU - Trung Quốc. Các vấn đề như: Hạn chế tiếp cận thị trường, nghĩa vụ chuyển giao công nghệ và hỗ trợ của nhà nước cho các công ty Trung Quốc đã khiến các nước EU đòi hỏi phải thiết lập một môi trường kinh tế công bằng hơn. Ngày nay, nguyên tắc then chốt chi phối cách tiếp cận của EU đối với quan hệ kinh tế với Trung Quốc không còn là sự “có đi có lại” mà là giảm thiểu rủi ro và an ninh kinh tế. Những sự kiện như việc Bắc Kinh tẩy chay hàng hóa xuất khẩu của Litva sang Trung Quốc trong giai đoạn 2021-2022 đã khiến nhiều nhà hoạch định chính sách coi là lý do để thực hiện chiến lược giảm sự phụ thuộc của EU vào Trung Quốc. Tuy nhiên, Trung Quốc vẫn được coi là một đối tác kinh tế chủ chốt trong việc quản lý quá trình chuyển đổi xanh (mặc dù ngành công nghiệp công nghệ sạch của Trung Quốc cũng đang tạo ra thách thức cạnh tranh đối với EU). EU nhận thức rõ rằng, nếu không có Trung Quốc, EU sẽ không thể đạt được các mục tiêu đầy tham vọng của chương trình nghị sự khí hậu cả ở cấp độ nội khối lẫn quốc tế.

Sự đánh đổi giữa an ninh kinh tế và các mục tiêu khí hậu, cũng như các cách tiếp cận cứng rắn và mềm mỏng khác nhau đối với Trung Quốc hiện đang là chủ đề tranh luận nội bộ tại các thể chế của EU. Quan điểm của họ có sự khác biệt giữa những người cho rằng, ngành công nghiệp của châu Âu cần được bảo vệ khỏi sự cạnh tranh của Trung Quốc với những người sẵn sàng đón nhận các khoản

đầu tư mới của Trung Quốc, miễn là chúng mang lại việc làm và chuyển giao công nghệ.

Quan hệ song phương với Trung Quốc trong lĩnh vực an ninh truyền thống không phải là mối quan tâm chính của EU. Cho đến nay, Trung Quốc chưa gây ra mối đe dọa an ninh trực tiếp nào cho EU, nhưng EU ngày càng cảnh giác với các công nghệ lưỡng dụng của Trung Quốc, cũng như sự hỗ trợ của Trung Quốc dành cho Nga. Nhìn chung, trước thái độ thù địch của Tổng thống D.Trump, EU hiện luôn sẵn sàng tăng cường quan hệ với Trung Quốc, mặc dù những bất bình của EU với Trung Quốc vẫn chưa được giải quyết.

Quan điểm của EU đối với xung đột Mỹ - Trung Quốc: nỗ lực đa dạng hóa các liên minh

Xét đến những thay đổi trong quan hệ song phương này, việc định hướng trong cuộc cạnh tranh giữa Mỹ và Trung Quốc đang trở thành một nhiệm vụ ngày càng phức tạp đối với EU. Ngoài ra, một cuộc chiến thương mại giữa Mỹ và Trung Quốc có thể khiến EU trở thành thị trường hấp thụ năng lực sản xuất dư thừa của Trung Quốc, làm gia tăng sự phụ thuộc của EU và ảnh hưởng đến việc theo đuổi quyền tự chủ chiến lược của EU. Mỹ cũng có thể coi các sản phẩm được sản xuất tại EU thông qua đầu

tư trực tiếp nước ngoài (FDI) của Trung Quốc là sản phẩm “có xuất xứ Trung Quốc”, từ đó làm suy yếu thêm vị thế của EU.

Hiện tại, nhận thức về mối đe dọa từ Trung Quốc của EU và Mỹ rất khác nhau. Mỹ đang cố gắng “chống lại” một đối thủ cạnh tranh bá quyền và một mối đe dọa hiện hữu, trong khi EU đang hướng tới việc thiết lập một mối quan hệ cân bằng với một thế lực toàn cầu. Do đó, các lựa chọn chính sách mà Mỹ và EU theo đuổi đối với Trung Quốc về cơ bản là khác nhau.

Trong việc ứng phó với cạnh tranh Mỹ - Trung Quốc, EU còn đối mặt với thách thức xuất phát từ chính bản chất không đồng nhất vốn có của mình. Các quốc gia thành viên EU có những mối quan hệ và sự phụ thuộc khác nhau với cả Mỹ và Trung Quốc, cũng như những cách diễn giải riêng về an ninh kinh tế và quyền tự chủ chiến lược. Mặc dù các thể chế của EU có quan điểm cứng rắn hơn nhiều quốc gia thành viên khác về các vấn đề này, nhưng chính sách đối ngoại vẫn mang tính liên chính phủ. Do đó, không thể bỏ qua những yếu tố lịch sử, chính trị và kinh tế trong quan hệ của từng quốc gia thành viên EU với Mỹ và Trung Quốc ■

TRƯỜNG SƠN tóm lược và giới thiệu